

Virgil Dineă, *Planificarea consumului populației și perspectivele consumului casnic de combustibili*, Craiova, Edit. Serisul românesc, 1979

La sfârșitul anului 1979 a văzut lumina tiparului o lucrare de un interes deosebit, atât pentru specialiștii din domenii multiple, cât și pentru un public mult mai larg. Este vorba de lucrarea *Planificarea consumului populației și perspectivele consumului casnic de combustibili* elaborată de Virgil Dineă, doctor în științe economice. Lucrarea se constituie ca o contribuție în cadrul dezbaterilor actuale consacrate problematicii consumului populației și calității vieții, atât prin problemele teoretice pe care le abordează, cât și prin opțiunile practice de soluționare oferite de autor.

În abordarea problemelor, autorul a pornit de la ideea că dezideratul primordial de totdeauna, al populației din întreaga lume, a fost creșterea nivelului de trai, a calității vieții, care presupune, din punct de vedere material, asigurarea la nivelul necesarului, a hranei, îmbrăcămintel și confortului de locuit. În îndeplinirea acestui deziderat, un rol fundamental revine planificării consumului populației și se ilustrează în cifre adevărul că, la baza întregii strategii economice, a politicii de optimizare a dezvoltării economiei naționale, Partidul Comunist Român așază omul cu necesitățile sale în continuă creștere și diversificare, satisfacerea nevoilor lui stabilite în mod rațional, criteriul suprem al măsurii finalității sociale în societatea socialistă.

Ca temă de cercetare, planificarea consumului populației constituie o problemă vastă și complexă, în cadrul căreia lucrarea de față se referă la unele laturi mai puțin sau deloc prezente în literatura de specialitate. În prima parte a lucrării, autorul reliefează conținutul noțiunii de consum, obiectivele și sarcinile planificării consumului, necesitatea stabilirii prin plan a ritmurilor și proporțiilor consumului, interdependența consumului în cadrul sistemului economic al României, corelațiile de fundamentare ale nivelului și structurii consumului, planificarea teritorială a acestuia.

În societatea socialistă, după cum se știe, datorită faptului că producătorii sînt în același timp proprietari ai mijloacelor de producție, este posibilă realizarea unei medii sociale dina-

mice a satisfacerii nevoilor de consum. Volumul consumului își lărgeste limitele, în funcție de cerințele dezvoltării multilaterale a membrilor societății, pînă la nivelul pe care îl îngăduie forța productivă socială existentă. O asemenea optică este cu atât mai normală în teoria socialistă despre consum, cu cît însăși gîndirea economică burgheză contemporană se străduie să înfățișeze „societatea de consum” ca o societate a belșugului, a stării generale, deși se știe că, în pofida realizărilor pe plan economic exprimate în creșterea produsului național pe locuitor, se menține starea precară a unor însemnate categorii sociale, se adîncesc disparitățile în repartitia veniturilor și averilor, există destulă „sărăcie în mijlocul belșugului”.

O atenție deosebită este acordată analizei locului și rolului interdependențelor consumului în cadrul sistemului economic al României. Consumul populației, ca subsistem al bunăstării națiunii, este direcționat către sistemul populației și al forței de muncă și are relații de interdependență cu toate sistemele și subsistemele economiei naționale.

Pe un spațiu mai larg este tratată complexa problemă a interdependenței consumului față de venitul național, a corelației dintre fondul de consum și fondul de dezvoltare, în special în legătură cu criteriile și perioada de optimizare, justificînd, în același timp, pentru perioada pînă la 1990, restricția devansării creșterii fondului de consum de către creșterea venitului național și a acestora de către creșterea fondului de dezvoltare. Concomitent este studiată legătura dintre echilibrul pieței și echilibrul economic, capacitatea pieței, potențialul pieței, volumul pieței, pentru un produs sau serviciu cercetat.

Pe lîngă probleme teoretice lucrarea abordează și unele aspecte metodologice, propunînd, printre altele, urmărirea indicatorului „consumul total al populației”, susținut de avantajele pe care le prezintă comparativ cu „fondul de consum”, „balanța veniturilor și cheltuielilor bănești ale populației”, „veniturile reale totale ale populației”, indicatori utili-

lizați curent. Este interesant de subliniat că autorul propune, pe asemenea ca cheltuielile populației pentru consumul casnic, de energie electrică, termică, gaze naturale și apă potabilă, exclusiv contravaloarea serviciilor de distribuție, să fie incluse la consumul de bunuri, întrucât pot fi asimilate cu mărfurile achiziționate din comerțul socialist.

În capitolul II al lucrării, în care sunt tratate problemele consumului casnic de combustibil, se demonstrează convingător necesitatea înscrierii climatului locuinței, a condițiilor de preparare a hranei și apei calde menajere, ca indicatori distincți ai nivelului de trai, având zone de interferență cu indicatorii de confort general, condițiile de locuit și odihnă.

Într-o succintă privire retrospectivă, autorul evidențiază o relație aproape directă între venitul național pe locuitor și consumul de energie pe locuitor, consumul de energie devansând mult creșterea demografică. În intervalul 1860—1960, populația globului a crescut de două ori, în timp ce consumul de combustibil de nouă ori. În actualul deceniu s-a produs o dublare a consumului de combustibili, în timp ce cheltuielile pentru confortul general se vor dubla în 15 ani. Pe locuitor, consumul de combustibil diferă mult de la o țară la alta, diferențele de cantitate și calitate fiind în favoarea țărilor dezvoltate economic.

Capitolul III consacrat *Orientărilor în consumul de combustibil* relevă că principalele rezerve de combustibili clasici au rămas cărbunii, potrivit unor estimări recente, rezervele mondiale de cărbune depășind 8 000 de miliarde tone, suficiente pentru o perioadă îndelungată. Desigur, revenirea la cărbune, în condițiile actuale, trebuie să răspundă dezideratului unei valorificări superioare, obiectiv nu ușor de realizat nici în țara noastră, unde marea majoritate a rezervelor sunt cărbunii inferiori.

În acest context, în lucrare sunt analizate cu pertinentă și atenție sporită implicațiile economice, tehnice și sociale ale reorientării

structurii consumului de combustibil, ca și dificultățile pe care le întâmpină în prezent pentru depășirea lor. Astfel, ținând seama de condițiile restrictive ale balanței de combustibili propusă pentru perioada 1981—1990, autorul ajunge în mod justificat la concluzia că, în reducerea consumului total de combustibili, accentul principal este necesar să fie axat pe îmbunătățirea randamentului global energetic, pe diminuarea tuturor consumurilor industriale, precum și pe creșterea ponderii energiei hidroelectrice în balanța de combustibil și promovarea folosirii pe scară tot mai largă a energiilor neconvenționale (solară, eoliană, geotermică etc.). În acest sens, lucrarea subliniază că punerea în valoare a noilor surse de energie, conform programului elaborat, va începe să-și aducă contribuția la acoperirea necesităților de energie încă din perioada 1976—1980, urmând ca efectele lor economice să se facă simțite în mai mare măsură în cincinalul 1981—1985, când aportul acestora în balanța de combustibil va depăși un milion tone combustibil convențional. Se speră ca în următorii 20 de ani energiile neconvenționale să elimine treptat petrolul din consumul energetic.

În finalul lucrării sunt prezentate principalele direcții ale strategiei energetice românești, care determină, în ultimă instanță, volumul și structura combustibililor atribuiți populației, direcții în măsură să îndepărteze spectrul crizei energetice și să asigure o exploatare rațională a tuturor resurselor cunoscute, paralel cu intensificarea cercetării pentru realizarea și utilizarea de noi resurse.

Prin conținutul său, prin metodologia utilizată ca și prin nivelul la care tratează problemele, lucrarea se înscrie ca o contribuție remarcabilă în literatura de specialitate, nu numai românească, ci și de peste hotare.

Stele Marinescu
Academia de Științe Sociale și Politice

Maria Fulea, Georgeta Tamaș, Carmen Furtună, Maria Băcănar, Stabilitatea forței de muncă și creșterea productivității muncii în cooperativele agricole de producție, București, Edit. Academiei, 1979

Apărută cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la crearea primelor organizații socialiste în agricultură, lucrarea se înscrie în peisajul științific contemporan ca o contribuție ori-

ginală prin abordarea, pentru prima dată în literatura de sociologie agrară, a factorilor de stabilitate a forței de muncă și a fenomenului de creștere a productivității muncii în

cooperativele agricole de producție. Crearea și dezvoltarea unei agriculturi moderne, intensive, a cărei producție să atingă în viitorul cincinal 1981—1985 rezultate la nivelul celor mai avansate țări ale lumii sînt determinate în mod hotărîtor — subliniază cu argumente științifice, temeinice, autoarele — de gradul de stabilitate a forței de muncă și de ocupare a ei, de eficiența economică și socială a muncii.

Stabilitatea forței de muncă în agricultură este influențată de sistemul de muncă, de sistemul cointeresei materiale, de structura organizatorică, în general de climatul general al unității, de psihologia socială a colectivității rurale, de psihologia individuală. Gradul de consolidare tehnică, economică și socială a unităților agricole influențează creșterea productivității muncii, sporirea cointeresei materiale și stabilitatea resurselor de muncă.

Lucrarea aprofundează studiul unor probleme analizate și în alte lucrări de sociologie agrară conduse de Maria Fulea (*Organizarea muncii în cooperativele agricole de producție; Stimulente materiale și morale în cooperativele agricole de producție*) și sintetizează îndelungate investigații.

Primul capitol se referă la formarea profesională ca un indicator de bază privind resursele de muncă, calitatea forței de muncă. Opiniile cooperativelor privind motivațiile forței de muncă din C.A.P. spre ramurile neagricole evidențiază multitudinea de factori care concurează la decizia de schimbare a locului de muncă și anume: *economici* (surplus de forță de muncă în C.A.P. în raport cu tehnicitatea producției, retribuție mai mare și concedii de odihnă retribuite în ramurile neagricole), *sociali* (posibilități de calificare, de promovare profesională, cointerese sociale — pensii de bătrînețe mai substanțiale, alocație mai mare pentru copii, asistență socială calificată), *ergonomici* (program de muncă de 8 ore, condiții de muncă mai bune, muncă mai ușoară), *psihologici* (prestigiu profesional, prestigiu în colectivitatea rurală, în grupul de prieteni, în grupul rudelor, în familie, alte). „Gradul relativ înalt al mobilității profesionale, geografice și intersectoriale din rural, în special din cooperativele agricole de producție, necesită asigurarea în mod organizat, planificat și dirijat a unui potențial uman necesar și de calitate în toate unitățile cooperatiste” (p. 36).

În ceea ce privește factorii de stabilizare a resurselor de muncă din rural, autoarele analizează factorii economico-sociali din cooperative care concurează la realizarea acestui obiectiv și care depășesc ca arie sfera factorilor de migrație a forței de muncă: perfecționarea organizării muncii, a sistemului de muncă, a sistemului de stimulare materială și morală, posibilități de ocupare integrală în muncă, dezvoltarea bazei tehnico-materiale, mecanizare,

chimizare, irigații, reprofilarea unității, specializarea producției, poliproducție, dezvoltarea întreprinderilor anexe industriale etc.. O influență majoră asupra stabilității resurselor de muncă o are gradul de consolidare economică și socială a cooperativele agricole de producție exprimate prin volumul forței de muncă și eficiența acesteia, nivelul producției agricole, productivitatea muncii, stimulentele materiale și prin creșterea proprietății obștești.

Un loc deosebit îl ocupă în lucrare problema creșterii productivității muncii, luîndu-se în considerație baza tehnică materială, perfecționarea organizării muncii și producției, utilizarea mai eficientă a forței de muncă din unitățile agricole. Tipurile de productivitate a muncii, deși în general similare cu cele din ramurile producției materiale neagricole, prezintă deosebiri rezultate din specificul ramurii agricole. Studiarea productivității muncii se realizează printr-o analiză multilaterală, nivelul și volumul productivității muncii constituind, în mod sintetic, principalul indicator al progresului tehnic științific și exprimînd concomitent stadiul de dezvoltare a forțelor de producție și gradul de optimizare a relațiilor de producție.

Prin funcțiile sale economice, sociale și politice, cooperativa agricolă constituie nu numai unitatea de bază în creșterea producției și productivității muncii în agricultura cooperatistă, dar și un important factor în acțiunea de dezvoltare și modernizare a ruralului. Întrucît creșterea productivității muncii și a eficienței ei în cooperativele agricole de producție nu mai poate fi concepută în afara creșterii nivelului de instruire și de calificare, lucrarea consacră un capitol acestei probleme de deosebită valoare teoretică și practică. Profesionalizarea forței de muncă din agricultura cooperatistă, ca factor de creștere a productivității muncii și de stabilizare a resurselor de muncă, este tratată într-un larg context de idei și probleme, insistînd asupra rolului învățămîntului în creșterea calității forței de muncă și formelor de pregătire profesională a forței de muncă din agricultură. Anchetele realizate cu elevi din diferite localități reflectă că „opțiunile școlare și profesionale ale elevilor dovedesc tendința de apropiere față de necesitățile prioritare în dezvoltarea liceelor de specialitate” (p. 164).

Interacțiunea dintre cooperativă și așezarea rurală se realizează din perspectiva modernizării mediului rural, a transformărilor economice și social-culturale determinate de politica de stat de ridicare a standardului de viață al satului. Interesant este modul în care se demonstrează, cu multiple argumente, că modernizarea localității rurale este un factor fundamental de stabilitate și stabilizare a forței de muncă agricolă. O semnificație deosebită o dobîndește componenta geogra-

fică care, împreună cu cea socială și economică, conduce la constituirea de structuri geoeconomice și sociogeografice specifice implicate în procesul de modernizare și remodelare.

Analiza dotărilor sociale și a sectorului terțiar în localitățile supuse cercetării amplifică imaginea despre situația actuală și potențialul viitor de dezvoltare, explică intensitatea legăturilor dintre sat și oraș și, mai ales, șansele crescînde de stabilizare a forței de muncă din toate sectoarele de activitate ale satului pe măsura perfecționării și diversificării serviciilor și a dotării social-culturale, îmbunătățirii căilor de comunicație și transporturi etc. Direcțiile de dezvoltare a așezărilor rurale — în concordanță cu variabila economică și tehnico-edilitară, cu caracteristicile morfologice ale vetrelor și centralitatea geografică — conduc la concluzia că modernizarea localităților cercetate acționează ca factor de stabilitate a resurselor de muncă în structurile rurale atât prin remodelarea structurilor rezidențiale, a intravilanului, cât și a structurii funcțional-economice tradiționale, a pămîntului din afara vetrei.

Lucrarea se remarcă prin îmbinarea armonioasă a analizei concrete, rezultată din inves-

tigația de teren, cu interpretarea teoretică a problemelor agriculturii socialiste și ale satului contemporan, prin studiul comparativ între unitățile agricole investigate, care oferă posibilitatea unei ierarhii și a unor aprecieri de valoare profund întemeiate.

Adresîndu-se atât cercetătorilor, cât și cadrelor de conducere din agricultură, organelor de decizie, cadrelor didactice, lucrarea se impune, în același timp, atenției cititorilor prin abordarea unor noi probleme teoretice și prin soluțiile concrete pe care le propune, ca și prin capacitatea de a selecta cele mai importante aspecte cu care se confruntă agricultura cooperatistă. Alături de celelalte lucrări de sociologie agrară, lucrarea *Stabilitatea forței de muncă și creșterea productivității muncii în cooperativele agricole de producție* îmbogățește cunoașterea proceselor fundamentale specifice agriculturii socialiste de grup în perioada de evoluție a țării noastre de la o țară în curs de dezvoltare la o țară cu un nivel de dezvoltare medie.

Maria Cobianu-Băcanu

Centrul de cercetări sociologice

Elisabeta Trăistaru, Ion Trăistaru, Omogenizarea societății românești, Craiova, Edit. Scrisul românesc, 1979

Între procesele sociale majore ce se desfășoară și se vor desfășura cu o amplitudine sporită în perspectiva înaintării spre comunism, cel care se referă la omogenizarea societății se înscrie la loc de frunte. Am putea spune că societatea socialistă multilateral dezvoltată este și o cauză, dar, deopotrivă, și o consecință a omogenizării societății. Nu există document programatic al partidului nostru, și aceasta încă din primii ani ai construcției socialiste și cu precădere de la cel de-al IX-lea Congres al său, nu există cuvîntare, expunere, interviu mai important al tovarășului Nicolae Ceaușescu în care să nu se găsească o privire retrospectivă asupra transformărilor circumscrise procesului de omogenizare, o conturare a prognozei asupra evoluției acestui proces, asupra principalelor lui tendințe de dezvoltare, asupra metodologiei pe care el o presupune.

Doctrina social-politică românească privind omogenizarea economică, socială, culturală etc. constituie un capitol important de practică și teorie a edificării socialismului și comunismului în țara noastră, cu o originală contribuție la tezaurul practic și teoretic al con-

strucției socialiste și comuniste în genere. Fîind prin natura sa extrem de complexă și angajînd practic toate palierele vieții sociale și politice, omogenizarea societății se impune a fi studiată multi sau pluridisciplinar.

Deși în literatura de specialitate din țara noastră, ca și în țările socialiste, capitole întregi, paragrafe ale unor lucrări sau studii apărute în reviste de specialitate sînt dedicate acestei probleme, nu există o lucrare de sinteză consacrată special acestei teme, care să facă o analiză sistematică și detaliată a fiecărei părți componente, a fiecărui aspect important, să poată oferi o viziune de ansamblu a procesului omogenizării sociale în temeiul strategiei socialismului și comunismului la noi în țară.

Tocmai unor asemenea sarcini ni se pare că încearcă să răspundă, cu competență și acuratețe, lucrarea cunoscuților autori Elisabeta și Ion Trăistaru, specialiști în două domenii mari și complementare: socialism științific și economie. Cum precizează înșiși autorii în prefața cărții: „Lucrarea de față încearcă să surprindă principalele domenii și direcții ale

omogenizării crescînde a societății românești problemele pe care le ridică acest proces deosebit de complex, caracterul revoluționar al soluționării lor de către poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român”.

Caracterul judicios al lucrării este pus în evidență și prin structura sa, printre capitole numărîndu-se: *Omogenizarea — rezultat al făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintării României spre comunism; Schimbări calitative în conținutul și diviziunea muncii sociale; Dezvoltarea și modernizarea structurii economiei naționale — condiție fundamentală a omogenizării societății noastre socialiste; Accelerarea omogenizării economice-sociale sub influența repartizării teritoriale a forțelor de producție, a sistematizării localităților urbane și rurale, a urbanizării; Prefaceri revoluționare în structura relațiilor de producție în direcția omogenizării sociale; Schimbări cantitative și calitative în structura internă a claselor și categoriilor sociale; Omogenizarea politică a societății; Omogenizarea cultural-științifică a societății. Proiectul lucrării, cam pretențios, pîrînd chiar temerar, vizează probleme complexe, dificile, multidisciplinare. Meritul autorilor constă de la început în aceea că nu s-au pierdut în noianul de fapte, de date, de detalii, ci, în temeiul metodei dialectice de cercetare, interpretare și analiză, au reușit să desprindă concluziile esențiale, să sugereze piste de cercetare viitoare, să desprindă tendințele de dezvoltare, să surprindă dialectica schimbărilor, sensul lor spre progres economic, social, politic, științific, cultural.*

Remarcăm, de asemenea, ținuta teoretică pe care autorii acestei lucrări o probează în analiza unor procese și fenomene social-politice actuale. Acest lucru se explică, credem, printr-o profundă și intimă cunoaștere a poziției teoretice și practice a partidului nostru în act și în perspectivă, printr-o stăpînire a concepției materialist-dialectice, a științei politice revoluționare, la reușita lucrării adăugîndu-se și

activitatea îndelungată a autorilor în publicistica de specialitate, în domeniul învățămîntului universitar.

Autorii fac o expunere și argumentare clară și convingătoare a problemei omogenizării sociale. De mare ajutor sînt, în acest sens, și tabelele statistice care surprind dinamica diferitelor fenomene și procese. Este regretabil că, în momentul elaborării lucrării, autorii nu au dispus în toate cazurile de datele oficiale pe exact aceeași perioadă, așa încît concluziile desprinse au uneori un grad ceva mai mare de relativitate. Deși lucrarea nu este lipsită de o tratare comparativă, în anumite părți ale ei se impune un dialog mai frontal cu puncte de vedere deosebite din literatura de specialitate de la noi, ca și din alte țări. Astfel, ne-am fi așteptat la formularea unor referiri critice comparative mai susținute la orientarea tehnocratică în problema conducerii social-politice, în problema eficienței, a specialiștilor etc. Această cerință ar fi fost de natură să orienteze analiza într-un cerc de dezbateri mai larg, să sporească spiritul combativ al analizei, să dea cititorului o imagine mai exactă atît a realizărilor practice și teoretice, cit și a unor dificultăți, a unor rămîneri în urmă.

Toate acestea nu diminuează cu nimic importanța lucrării pe care o considerăm extrem de interesantă, realizată cu răspundere și competență, necesară atît specialiștilor, cit și activiștilor de partid și de stat, lucrătorilor în domeniul științelor social-economice, dar și unui public larg. Lucrarea Elisabetei și Ion Trăistaru constituie un instrument valoros pentru toți cei ce manifestă atenție și interes în cunoașterea transformărilor social-politice, economice de la noi, pentru perspectivele de edificare a României în viitor.

Considerăm binevenită și inițiativa Editurii „Scrisul românesc” de a publica această carte care, în multe privințe, se prezintă ca o lucrare de pionierat, iar prin reușita ei, și o lucrare de referință.

Marin Voiculescu
Academia „Ștefan Gheorghiu”

Ilie Bădescu, Nicolae Radu, *De la comunitatea rurală la comunitatea urbană*, București, Edit. științifică, 1980

Mutațiile care se produc în lumea contemporană se caracterizează prin două trăsături definitorii: rapiditatea și marea lor diversitate. Orizontul temporal sub care se desfășoară

aceste mutații este cel al unui timp în avans față de el însuși. În fața mării diversități a proceselor de schimbare, omul de știință contemporan, în tentativa de a explica această

schimbare, propune o mare diversitate de modele interpretative. Se impun, prin audiența lor, teoriile tehnologice ale schimbării care cuprind modele diverse: de la cel al convergenței sistemelor sociale la cel al „societății postindustriale”, de la modelul „societății tehnologice” a lui Ellul, la cel al „revoluției tehnice” al lui Brezinski. Limita de bază a unor atari modele constă în reducționismul lor în raport cu unul sau altul dintre procesele de schimbare considerate.

A informa cititorul cu privire la semnificația unor procese de schimbare într-o perspectivă materialist-dialectică impune o integrare a procesului de schimbare în contextul schimbării spațiului social, a configurațiilor acestuia, singura perspectivă care permite desprinderea raționalității schimbării sociale, sensul acestei schimbări. Aceasta este perspectiva de analiză a lucrării *De la comunitatea rurală la comunitatea urbană*, semnată de I. Bădescu și N. Radu.

Tema lucrării o constituie procesele de schimbare a formelor de comunități umane. Originalitatea abordării acestor probleme este dată în special de perspectiva teoretico-metodologică dezvoltată de autori, perspectivă care poate fi socotită ca aparținând sociologiei „formelor sociale” în tradiția lui Marx, Durkheim, Weber etc.

Schimbarea tipurilor de comunitate, precum și schimbarea din cadrul diverselor colectivități, apar ca un caz particular al schimbării formelor sociale mai generale, în care relațiile sociale, proprii diferitelor formațiuni sociale se constituie și se schimbă. Astfel de forme sociale generale sînt configurațiile spațiului și timpului social.

Lucrarea propune o consecventă perspectivă materialist-istorică de înțelegere a acestor categorii sociologice mai puțin abordate și analizate în literatura noastră sociologică. Sînt definite conceptele de spațiu social, timp social, distanță socială, schimbare, ritm al schimbării, mobilitate etc.

Aceste definiții nu sînt simple repetări ale ideilor curențe din literatură, ci sînt precizate nuanțe noi rezultate din integrarea respectivelor concepte într-o perspectivă teoretică originală. Contribuția autorilor constă în aceea că propun un nivel de analiză mai profund al unor fenomene și procese sociale, precum urbanizarea, modernizarea ruralului etc. Prin conceptele elaborate (spațiu social, regionalizarea socială etc.), ei fac posibilă abordarea consecvent sociologică, din perspectivă totalizatoare, integralist-dialectică, a respectivelor fenomene.

Apare clar din lucrare faptul că procesul de urbanizare nu poate fi explicat numai printr-o analiză ce se plasează la nivelul însuși al fenomenului cercetat, adică prin analiza orașului ca tip de așezare, ci prin extinderea la regiunea înconjurătoare.

Lucrarea convinge că atât comunitatea sătească cit și cea urbană trebuie înțelese ca forme particulare ale spațiului social generat de totalitatea relațiilor sociale stabilite între indivizii și grupurile sociale ce alcătuiesc un organism social de-sine-stătător, fundamental în dinamica acestor relații fiind schimbarea lor (rezultat al însuși fenomenelor de relaționare). Schimbarea generează *timpul social*, aspectul istoric al acestor relații, care sub aspect structural se prezintă ca spațiu social.

Pentru înțelegerea acestei dialectici spațiu-timp social și a formelor concrete ale comunităților umane, autorii propun și analizează un concept nou, cel de *regionalizare socială*, definit ca „proces de transformare istorică a spațiului social, transformare dată de creșterea complexității spațiului social, de modificarea calității sale și de diversitatea formelor sale de transformare” (p. 25–26).

Autorii delimitează conceptul de regionalizare socială de conceptul de regionalizare morfologică, geografică, prezentînd acest aspect ca un caz particular al conceptului totalizator de regionalizare socială. Pe această bază sînt formulate judicioase delimitări critice față de concepțiile difuzioniste despre creșterea culturală sau urbană, precum și față de interpretările tehnice ale urbanizării sau ale amenajării teritoriului.

Formele de organizare socială (comunități sătești, urbane etc.) și proiecția teritorială a acestora (tipurile particulare de așezare) sînt exprimări ale acestei forme sau categorii ale socialului. Subliniem în mod deosebit modul original de analiză a unor fenomene, precum navetismul, consecințele sale sociale, urbanizarea și formele sale etc.

Urînd tradiția metodei de analiză istorico-comparativă, autorii dezvoltă analiza proceselor de schimbare a formelor sociale, a spațiului social, caracteristice unor epoci sau stadii istorice diferite și unor regiuni geografice diferite, punînd în evidență dialectica formelor concrete de constituire a spațiului și timpului social, precum și varietatea expresiilor culturale, uneori iluzorii, prin care se manifestă aceste schimbări.

Chiar dacă termenul de regionalizare socială poate să sufere modificări, important este de reținut intenția și reușita autorilor de a propune o perspectivă și un instrument conceptual apt să-i sensibilizeze atât pe cititorul comun, cit și pe specialiști la un domeniu particular al existenței sociale: *cel al interferenței și dinamicii formelor sociale specifice unei formațiuni social-economice, subordonate legilor generale ale acestora*.

Ioana Pietriș
Academia de Studii Economice

Nicolae Ecobescu, *Dezarmarea — Cronologie 1945—1978*, București Edit. politică, 1980

În spiritul politicii externe a României socialiste, în a cărei elaborări și transpuneri în practică președintele Nicolae Ceaușescu deține rolul hotărîtor, științele politice românești au întreprins, o serie de cercetări originale, soldate cu apariții editoriale notabile, în domeniul cercetării aprofundate a cursei înarmărilor și dezarmării — unele din principalele probleme globale ale lumii contemporane — integrate contextului mai larg al imperativului edificării noului ordin internațional.

Dintre lucrările și studiile de analiză și referință în acest domeniu reținem ca deosebit de interesante și utile culegerea *Dezarmarea — Documente*, coordonată de dr. Nicolae Ecobescu, precum și cartea pe care o prezentăm, ambele completându-se reciproc, pretinzându-se la o lectură paralelă aprofundată, în scopul de a studia și înțelege dezvoltările sinuoase ale procesului dezarmării, cauzele reale ale întârzierilor și tergiversărilor la care recurg unele state, creșterea — s-ar putea spune exponențială — a numărului țărilor care se pronunță pentru adoptarea urgentă, prin negocieri de substanță, cu participarea tuturor țărilor în condiții de strictă egalitate în drepturi, a unor măsuri reale de dezangajare militară și dezarmare.

Aplecându-se atent, cu probitate științifică și în cunoștință directă de cauză, asupra unui bagaj enorm de informații, autorul prezintă specialistului și cititorului avizat o riguroasă selecție cronologică a pozițiilor, atitudinilor, inițiativelor oficiale ale statelor, a principalelor rezoluții ale O.N.U., precum și a unor importante documente juridice bi și multilaterale în materie de dezarmare.

Unul din meritele indiscutabile ale lucrării este faptul că autorul reconstituie, cu minuțiozitate și rigurozitate, inițierea, evoluția, dinamica luptei pentru dezarmare, în care sint angajate majoritatea covârșitoare a statelor lumii, pozițiile în special ale unor state mari puternic înarmate. Bogăția informațională și rigurozitatea selecției conferă lucrării un caracter de referință, ea facilitând cititorului un acces rapid la principalele date privind dezarmarea generală, în primul rînd dezarmarea nucleară.

Un alt merit al cărții este reliefaarea rolului tot mai activ al țărilor mici și mijlocii, rezultînd din obiectivitatea tendinței afirmării lor tot mai hotărîte în relațiile internaționale, în accelerarea procesului dezarmării generale, și, în primul rînd, a celei nucleare. Acest grup de țări nu reprezintă un „simplu grup de presiune” tot mai influent, cum este uneori etichetat incorect de unii politologi, ci o sursă

permanentă de idei novatoare, capabile să impună, desigur în timp și printr-o solidaritate și unitate de acțiune, acceptarea unor procese, tendințe și modalități noi, să contribuie, pe planul abordării, dezarmării și negocierii problemelor dezarmării, la depășirea unor stări de împas a unor discuții polemice, sterile, la democratizarea mecanismelor de negociere multilaterală, la plasarea lor tot mai strînsă sub auspiciile O.N.U.

În consonanță deci cu realitățile vieții internaționale, lucrarea relevă cu pregnanță creșterea rolului țărilor mici și mijlocii în domeniul dezarmării. Astfel, dacă în perioada 1945—1946 este greu de regăsit o inițiativă a acestor state, recunoscută cel puțin de O.N.U. sau consemnată din punct de vedere istoric, în 1978, dimpotrivă, acest grup de țări a devenit principala sursă de emanație a unor idei, propuneri și inițiative raționale de oprire a cursei înarmărilor și de trecere la dezarmare.

Lucrarea tratează, prin prezentare cronologică, dezbaterile purtate în unele chestiuni primordiale pentru procesul dezarmării, și anume: interzicerea și distrugerea armelor nucleare, dezarmarea generală și completă, dar care nu s-au soldat cu elaborarea de documente substanțiale, ci au intrat pe făgașul unor polemici sterile, sau au fost abandonate în favoarea unor măsuri de control al înarmărilor. Ultimul episod, cel al dezarmării generale și totale, este interesant de analizat retrospectiv și pe baza informațiilor existente în lucrarea prezentată. Deși, Comitetul celor 10 apoi al celor 18 state avea, ca obiectiv principal, dezbaterea, negocierea și elaborarea unui tratat de dezarmare generală și completă, în pofida faptului că acest mecanism s-a dedicat, pînă în 1965, discutării problemei globale a dezarmării generale și complete, în măsura în care unele state mari, puternic înarmate, au acceptat conceptul controlului înarmărilor, se asistă la crearea unor alte mecanisme paralele, bi sau trilaterale, restrictive evident ca participare, care, în afara cadrului creat de Adunarea Generală a O.N.U., încep să dezbătă și să elaboreze o serie de documente, în special în domeniul nuclear. Afirmarea conceptului controlului înarmărilor nu numai că a condus la abandonarea negocierilor unui tratat comprehensiv de dezarmare generală și completă, dar a avut implicații mult mai profunde, în sensul că, în ciuda semnării unor instrumente juridice bi și multilaterale, conceptul nu numai că nu a reușit să oprească cursa înarmărilor în toate componentele sale, dar a distras atenția de la dezarmarea generală, și, în primul

rind, cea nucleară, transformind-o din obiect al negocierilor curente într-un obiectiv final extrem de îndepărtat. În acest mod a apărut și o legitate negativă, în sensul că ritmurile cursei înarmărilor nu numai că devansează ritmul și eficiența negocierilor de dezarmare, dar cursa înarmărilor tinde, în absența unor măsuri radicale, reale, de dezarmare, să devină un factor autonom, greu controlabil, cu grave repercusiuni pentru pacea și securitatea internațională, pentru destinele omenirii și civilizației umane. Referindu-se tocmai la marele decalaj, pe de o parte, dintre inventarul enorm de idei, propuneri și inițiative și, pe de altă parte, numărul redus de instrumente bi și multilaterale în materie, autorul consideră că este necesară o judecată de valoare echilibrată, în sensul de a nu supralicita importanța acestor documente, deoarece acestea ar putea genera iluzii, dar nici de a subaprecia deliberat efectele lor pozitive asupra relațiilor internaționale în ansamblu. Este demnă de reținut, în acest context, remarcă autorului din cuvîntul introductiv, în sensul că, prin eforturile concentrate ale tuturor statelor, națiunilor și popoarelor, numai prin dezarmare se poate construi o lume mai dreaptă și mai bună.

În lucrare mai sînt relevate: rolul pozitiv al O.N.U. în desfășurarea negocierilor postbelice de dezarmare, deși întregul său potențial încă nu a fost și nici nu este plenar folosit, și transformările pe care le-au suferit mecanismele de negociere, înscrinduse, evident, lent, în procesul democratizării dezbaterilor și a structurilor decizionale.

Cartea descrie pe larg evoluția poziției României privind dezarmarea. Din inițiativa, sub directă îndrumare și cu participarea nemijlocită a președintelui Nicolae Ceaușescu, în perioada de după 1965 se elaborează nu numai o concepție științifică a țării noastre privind dezarmarea, dar și un adevărat program atotcuprinzător de acțiune internațională în vederea realizării acestui deziderat vital pentru destinele omenirii și civilizației umane.

Micul dicționar asupra unor instituții, conferințe, tratate și probleme privind domeniul dezarmării, precum și un indice detaliat întregesc calitatea acestei lucrări, fiind un instrument extrem de util, de referință, pentru specialiști, dar și pentru masa largă de cititori, în studierea unuia dintre cele mai sînuoase procese ale vieții internaționale — dezarmarea generală și, în primul rînd, dezarmarea nucleară —, de înlăturirea căruia depinde nu numai planeta noastră, dar înseși supraviețuirea speciei umane și a civilizației sale multi-milenare. Apariție editorială notabilă, lucrarea — moment de continuitate în remarcabila activitate științifică a dr. Nicolae Ecobescu — întărește convingerea că științele politice românești pot și trebuie să-și aducă o contribuție și mai substanțială la cercetarea, în spiritul documentelor de partid și de stat, a unor fenomene globale, cum este, de exemplu, problema dezarmării generale, în primul rînd a dezarmării nucleare.

Nicolae Călina

Academia „Ștefan Gheorghiu”

Qualities of Life. Critical Choices for Americans, vol. VII, Lexington Books, D. C. Heath and Company, Massachusetts, 1976

Lucrarea *Calități ale vieții* este una din cele patrusprezece volume, publicate sau în curs de apariție, editate de către Comisia asupra opțiunilor critice pentru americani*. Acest

volum analizează, din perspective diferite, principalele dimensiuni ale „calității vieții”, urmărind, în același timp, identificarea și problematizarea celor mai acute aspecte ale societății americane de astăzi.

Din perspectivă ontologică sau epistemologică, sînt analizate starea actuală și dinamica societății americane, realizîndu-se interesante încercări de măsurare a diferitelor componente

* „The Comision on Critical Choices for Americans” este constituită dintr-un grup de 42 de oameni de știință care, sub președinția onorifică a fostului vicepreședinte al S.U.A. Nelson Rockefeller, se ocupă de sporirea informației privind starea de fapt a societății americane, înțelegerea problemelor cu care aceasta se confruntă în prezent. Cele 14 volume au fost realizate în cîntecă centenarului Statelor Unite și cumulează eforturile a peste 120 de personalități ale

vieții științifice americane din domenii foarte diferite, precum: mediul și economia, resursele de energie, hrana, materiile prime, sănătatea și populația, apărarea națională, relațiile internaționale, calitatea vieții.

ale calității vieții. Urmărind să realizeze o „examinare șoc” a societății americane după două sute de ani de existență constituțională, autorii critică o serie de aspecte, căutând soluții operative de schimbare a calității vieții poporului american.

Răspunzând unor necesități pe care momentul omagial le-a subliniat — aniversarea a două secole de existență constituțională a societății americane — lucrarea caută, în spiritul ideilor fostului președinte A. Lincoln („Dacă am putea cunoaște mai întâi unde ne aflăm și spre ceea ce tindem, am putea judeca mai bine ce-l de făcut”), să stabilească starea reală a societății și, printr-o analiză lucidă, să elaboreze o politică de guvernământ cât mai adecvată progresului ei în viitor.

Studiile prezentate în acest volum sînt fie abordări teoretice — din perspectiva filozofiei politice, a antropologiei culturale sau a sociologiei religiei —, fie analiza unor serii de date concrete privind calitatea vieții poporului american. Menționăm de la început perspectiva riguroasă critică și lucidă în care sînt realizate studiile sociologilor americani, permanenta imbinare a perspectivei generale, teoretice, cu analiza concretă, caracterul, în ultimă instanță, pragmatic al unora dintre materiale, finalizate cu soluții pentru diferite nivele de organizare socială, comunitară sau societală. Pornind de la teza susținută pe larg în primul studiu, după care *Ideea de Americă înseamnă opțiune*, Edward J. Loque subliniază ca trăsătură definitorie a americanilor „libertatea de a face opțiuni critice”. Capacitatea americanilor, arată autorul, de a se crede mai puternici poate decît oricare alt popor, prin dreptul pe care-l au de a face opțiuni critice în privința vieții lor, „apare astăzi îndoielnică dacă se are în vedere inflația și recesiunea, nesiguranța ce caracterizează viața națiunii americane”.

Dintr-o perspectivă mai mult filozofică, Werner J. Dannhauser examinează *Ce constituie „calitate” în viață?*, punînd accentul pe conceptul de „viață bună” (*good life*) în conformitate cu accepțiunea filozofiei clasice și moderne dată conceptului.

În studiul său *Dimensiuni religioase ale vieții americane*, Edwin Scott Gausted se ocupă de rolul jucat de religie de-a lungul istoriei societății americane, care, cu toată consolidarea ei în timp, nu a reușit să diminueze sărăcia și profitul, problemele muncii și capitalului, ale justiției și rasismului.

În *Revitalizarea culturii americane: o perspectivă antropologică* James P. Spradley își propune să lărgescă domeniul de referință în examinarea critică a „calității vieții”, din perspectiva antropologiei culturale. Subliniind caracterul gradual (relativ) în care calitatea vieții se manifestă și este percepută în timp și spațiu, autorul consideră că în fiecare cultură există trei momente de bază, trei componente

care realizează un fel de „sistem de control” al bunei existențe individuale sau comunitare: mijloace culturale, scopuri culturale și orientări de valoare, termeni care, se demonstrează în studiu, definesc orice societate.

Un alt studiu, *Politica socială și „calitatea vieții”*, autor Petre L. Berger, se ocupă de semnificația pe plan gnoseologic și ontologic a acestui concept, situînd problematizarea lui în conștiința oamenilor de știință în perioada anilor '60. Pe aceeași linie cu D. Bell și alți ideologi ai societății americane P. L. Berger arată că această „fundamentală criză de valoare” nu este specifică doar Americii, ci oricărei societăți comparabile cu ea din punct de vedere al dezvoltării economice și tehnologice, tuturor societăților industriale avansate, deci, ca „o criză de modernitate”. Ignorînd, ca și ceilalți ideologi ai societății capitaliste, accentuarea contradicțiilor sociale, odată cu dezvoltarea impetuoasă a forțelor de producție, autorul avansează teza potrivit căreia societatea americană este cea mai modernizată societate în lumea contemporană, criticismul social american tinzînd să aibă un anumit caracter de avangardă. Soluția propusă de autorul studiului pentru diminuarea opoziției individ-societate este evident limitată și constă într-o politică publică care să revitalizeze și să dezvolte „structurile intermediare”, precum: familia, biserica, societățile voluntare, cluburile, cercurile literare, profesionale, de vecinătate etc., menite să confere societății contemporane sens și valoare.

În capitolul următor, *Perceperea calității vieții: unele efecte ale stratificării sociale și ale schimbării sociale*; eroziunea unor pirghii sociale, autorii William J. Overholt și Herman Kahn apreciază că, în cadrul variatelor structuri sociale, calitatea vieții are o semnificație diferită. Sînt trecute în revistă unele trăsături care influențează evoluția calității vieții americane în perioada de trecere de la societatea postindustrială la stadiul de „societate superindustrială” caracterizată în special prin preocupări, precum stabilitatea mediului, folosirea acestuia pentru relaxare, capacitatea de a identifica și a trece economia pe noi surse de energie.

Angus Campbell și Robert L. Kahn studiază *Măsurarea calității vieții* pornind de la noțiunea de experiență de viață proprie fiecărui individ și fiecărui grup social în diferite domenii ale vieții (particulare și publice), precum și de la perceperea și evaluarea pe care aceștia o dau vieții lor. Astfel, sînt redată aspecte semnificative privind morala națiunii, mai precis încrederea în guvern, corupția publică, economia, discriminarea rasială și crima, nivelul de educație, serviciile, domeniul muncii, timpul liber și recreația, standardul de viață.

În studiul *O analiză a forțelor de schimbare în educația secundară și răspunsurile netraditionale ale Colegiilor și Universităților*, David Pierpont Gardner aduce în dezbatere probleme politice, sociale, educaționale, tehnologice și fiscale cu care se confruntă universitățile și colegiile din Statele Unite. Sînt analizate aspecte privind impactul pe care îl are asupra sistemului educativ, accesul sporit la educația secundară a diferitelor categorii sociale, ca și posibilitățile egale de educație ale acestora, fapte care modifică statutul instituțiilor educaționale, creînd dificultăți în realizarea unei educații superioare celei din trecut.

William E. Webster se ocupă, în *Educația pentru profesie. Ieri, azi, mâine*, de o definire a ei din perspectiva unor cerințe sporite ale industriei și comunității față de competența viitoarelor generații de profesioniști.

În *A munci și a trăi; relația lor*, Robert Dubin analizează legăturile dintre timpul de muncă și cel din afara muncii, oferind, în concluzie, unele sugestii ce pot fi avute în vedere de americani ca opțiuni critice pentru următoarele decenii, care ar putea orienta activitatea viitoare privind îmbunătățirea regimului de muncă prin reconceptualizarea relației om-mașină, identificarea limitelor toleranței umane față de un mediu natural „umanizat” și orientarea mediilor de viață ale individului în sensul umanizării lor.

Richard P. Nathan, în *Alternative pentru politica federală a securității și veniturilor*, se ocupă de unele programe de politică socială elaborate de diferite departamente ale Administrației americane privind garantarea locului de muncă, asigurarea asistenței sociale, redistribuirea veniturilor în scopul realizării bunăstării generale. Pe aceeași linie, Robert M. Ball analizează sistemul de securitate socială al acestei țări, cerințele financiare pe care acesta le reclamă în viitor, ținînd seamă de piramida vîrstelor în viitoare decenii, de raportul dintre sexe, dintre populația ocupată și cea neocupată, de cerințele diferitelor categorii sociale în *Opțiuni critice în programul federal de securitate socială (vîrstnici, supraviețuitori) și asigurarea invalidității*.

Alți autori studiază fie varietatea semnificațiilor și a problemelor etice cu care se confruntă medicina și biologia (Gilbert S. Omenn, *Opțiuni critice în domeniul eticii biomedicale*), fie *Creditul consumatorului și calitatea vieții*, cum este studiul lui Bess Myerson, care consideră creditul o binecuvîntare pentru consumator, dar atacă, totuși, abuzurile companiilor de credit, propunînd unele remedieri pentru restrîngerea forței lor de persuasiune.

În timp ce Wolf von Eckardt se referă la *Artă, arhitectură și calitatea vieții și eviden-*

țiază unele etape din gîndirea urbanistică americană și preocupările actuale pentru programe complexe, care să îmbine trăsăturile tradiționale cu cerința de multifuncționalitate a noilor clădiri, pentru a răspunde cerințelor moderne de confort și economie, estetice și funcționale, Paul H. Wever se ocupă de *Mass media și calitatea vieții*, referindu-se îndeosebi la necesitatea depășirii crizei care se manifestă în relațiile dintre guvern și presă și a redobîndirii aceluia climat de cooperare între acestea, bazat pe încredere, singurul capabil să realizeze un sistem politic „deschis”, cu maximum de informații și minimum de distorsiuni.

Volumul se încheie cu studiul lui Daniel P. Moynihan, *Trei generații și trei secole: opțiuni privind calitatea vieții americane*, care își propune, în esență, să răspundă unor probleme fundamentale cu care se confruntă astăzi societatea americană și care, implicit, îi afectează calitatea vieții: 1. *cit de mult vrem să creștem?* și 2. *cit de multă guvernare vrem?* Daniel P. Moynihan analizează domeniile fundamentale ale vieții sociale americane, punînd în lumină dificultăți reale, ca scăderea încrederii în guvern (mai ales după cazul Watergate), incapacitatea soluționării unor chestiuni devenite cronice, precum șomajul în continuă creștere, inflația, degradarea morală ș.a. Opțiunea critică pe care societatea americană este chemată s-o facă vizează nu atît ce anume trebuie să facă, după opinia autorului, cît cit de mult trebuie să facă.

Volumul oferă cititorului prilejul cunoașterii unei societăți în care se confruntă cele mai contradictorii fenomene și surprinderii complexității și diversității aspectelor sociale care urmează să stea atenția poporului american la începutul celui de-al treilea secol de existență constituțională a sa.

Printr-o analiză lucidă, adeseori critică, a realității sînt propuse unele alternative, opțiuni capabile să rezolve unele din disfuncționalitățile fundamentale proprii societății americane, fără însă a aduce în discuție necesitatea schimbării fundamentale a relațiilor sociale, singura modalitate capabilă să afecteze esența sistemului social. Rămîneră la analiza critică și nivelul reformelor, pe care fiecare dintre studii se străduiește să le avanseze, se datorește, pe de o parte, caracterului omagial al lucrării care, evident, nu și-a propus să sublinieze necesitatea unor schimbări fundamentale, de sistem, ci să-l optimizeze pe cel în funcțiune, iar pe de altă parte, componenței colectivului de autori și statutului președintelui de onoare al acestui grup de experți — Nelson A. Rockefeller.

Cu toate acestea, orice națiune care este conștientă de prezența sa în lume, și, mai ales,

responsabilă de viitorul generațiilor sale viitoare este datorare să facă asemenea bilanțuri și — nu doar omagial — să reflecteze asupra propriilor sale succese și nerealizări, să opteze critic, conștient pentru viitorul ei și tocmai de

aceea credem că este deosebit de interesantă lucrarea prezentată, cu toate limitele ei.

Argentina Firuță
Academia „Ștefan Gheorghiu”

L'Europe et ses populations. Œuvre collective sur l'initiative et sur la direction d'Abel et d'Yvonne-Delphé Miroglio, La Haye, Martinus Nijhoff, 1978

Sinteză dintre cele mai interesante, mai ales datorită caracterului ei original, lucrarea pe care au editat-o Abel și Yvonne-Delphé Miroglio, întemeietori ai cunoscutelor publicații „Revue de psychologie des peuples”, deschide, fără îndoială, noi perspective cercetărilor de psihologie colectivă și prin ele cunoașterii reciproce dintre popoarele Europei. Inițiatorii lucrării, concepută sub forma unui dicționar, subliniază ei înșiși obiectivele în slujba cărora și-au pus activitatea. Privită ca o încununare a activității desfășurate în domeniul psihologiei popoarelor, lucrarea nutrește speranța de a stimula cercetările concrete, de teren, pentru nobilul scop de „a difuza cunoștințe atât de exacte pe cât este cu putință despre fiecare națiune, despre aptitudinile lor, despre natura lor profundă, atât pe cât este cu putință de a o surprinde, a lupta cu precădere contra prejudecăților, dintre care unele pot fi ucigătoare” (p. 13).

În lucrare s-a urmărit prezentarea diferitelor popoare (inclusiv poporul român), a aspectelor regionale, a marilor orașe și a avut în vedere douăsprezece elemente: numele poporului, mediul geografic, date antropologice, date despre limbă, viață religioasă, trecutul istoric, demografia actuală, structura socială, regimul politic, viața economică, trăsături de caracter și atitudine politice. Toate aceste aspecte ale vieții popoarelor, în durată lor istorică și în lumea contemporană, sint menite, în intenția coordonatorilor și a autorilor de articole, să pună în relief ideile pe care popoarele și le fac despre ele însele și despre celelalte popoare.

Cele cinci capitole dedicate poporului nostru, din cadrul lucrării, au în vedere pe români, priviți în ansamblu și apoi pe regiuni: moldovenii, transilvănenii și valahii, adică munteții; se adaugă bucureștenii. Regretăm absența unor articole dedicate ieșenilor, brașovenilor, craiovenilor, constănțenilor, maramureșenilor sau moților, adică locuitorilor unor orașe sau regiuni cu incontestabilă personalitate. Orice

străin care a vizitat Brașovul sau Maramureșul și-a dat seama că a intrat în contact cu oameni de un caracter puternic definit. Dar poate că spațiul a limitat drastic numărul articolelor, deși, ca bucureștean, regretăm că cititorii acestei variabile enciclopedii au fost privați de posibilitatea să afle că în România sint, în multe locuri, oamenii cu însușiri adevărate unice, pe care e bine să-i cunoști. Adăugăm acestei constatări subiective, studiile recente ale unor sociologi francezi despre Maramureș, prezentat ca o regiune cu caracter foarte original. În același sens pledează și articolele publicate nu de mult în revista editată la Freiburg: „Dacoromania”.

Articolul despre „roumains”, clar și la obiect, ar fi putut să acorde un spațiu mai mare operelor de arhitectură și pictură, pentru a desprinde din ceea ce se numește „limbaj figurativ” concepte și imagini dominante, preluate din spațiul acordat tipurilor antropologice care nu ni se pare că ne duc prea departe. Este bine subliniat caracterul romantic al limbii române, așa cum sint bine alese o serie de trăsături definitorii ale românului, printre care *omenia*. Cu un vădit talent literar, este subliniat puternicul atașament al românului pentru țara lui, arătându-se că desprinderea de legăturile firești provoacă *uritul* „absența oricărei legături, vidul care nu are istorie și nici corp” (p. 604). Profesorul Titus Bărbulescu, autorul celor cinci articole, relatează despre „bipolaritatea fundamentală” a românilor, având drept resorturi intime „fatalismul și generozitatea activă”. Sint aspecte care nu au lipsit din discuțiile purtate de specialiștii care au supus unei noi analize atât marile mărturii folclorice, din care au fost desprinse asemenea trăsături, cit și interpretările „clasice” date lor de către un Lucian Blaga. Dar istoriografia recentă, care a reliefat existența unui vigoare umanism românesc și a unui iluminism original, a redus considerabil imaginea exagerată pe care predecesorii noștri și-au făcut-o despre folclor ca sursă unică a vieții

sufletești române. Mai mult, avansul în trecut al analizei raționale ne permite astăzi să nu mai afirmăm că literatura română apare în după-amiaza secolului XIX: se știa și dinainte că Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi și mulți alții au scris opere literare la începutul secolului al XIX-lea. Cercetarea contemporană a pătruns mai adânc în trecut și ne-a dezvăluit poezia Școlii ardeleni, voința lui Miron Costin de a crea operă beletristică, precum și poezia barocă din secolul al XVII-lea. Cu alte cuvinte, progresele recente ale cercetării au dus la o reconsiderare a raporturilor dintre folclor, cultură scrisă, limbaj figurativ; ca atare, imaginea pe care ne-o facem despre noi și despre ceilalți s-a modificat sensibil față de perioada interbelică în care Lucian Blaga scria *Spațiul mioritic* ce pare să fi inspirat „bipolaritatea” creionată în articolul *Roumains*. Dar vom reveni în finalul recenziei noastre asupra acestui aspect. Sînt de adăugat la acest articol noile descoperiri de la Niculițel privitoare la pătrunderea creștinismului la români, așa cum trebuie corectat pasajul de la p. 483 în care Brăila apare ca „port moldovenesc”, „situată anterior în Valahia”, avînd în vedere că Brăila nu s-a deplasat nici odată din Muntenia.

Surprinzător este faptul că nu a fost făcută o coordonare la nivelul informațiilor, astfel că cititorul acestui volum află într-un loc, pe baza unor atestări clare, că poporul român s-a format în patria lui de astăzi, iar într-alt loc, pe baza unor teorii învechite sau a unor clișee de mult uzate, că a venit dintr-o parte și s-a dus în alta, așa cum fac migrațiile în ale idelilor. Astfel, în timp ce la p. 600 se arată succint cum și unde s-a format limba română, în articolul *Europa lingvistică*, profesorul Aldo Dami reia neutru teoriile despre continuitatea de viață pe teritoriul actual și despre formarea limbii române în preajma celei albaneze, în regiunea Niș. Formulată, printre alții și de Gustav Weigand, într-un moment în care lingvistica balcanică se afla la începuturile ei, teoria aceasta a substratului nu mai este privită astăzi cu naivitatea începătorilor de drum și este discutată fără să se mai susțină că românii și albanezii au trebuit să fie „vecini de apartament”, de vreme ce au cuvinte comune în limbă. Cunoștințele noastre despre traci s-au îmbogățit considerabil în ultimii ani și sînt în plin progres; substratul balcanic apare în alt context decît la începutul secolului, mai ales că toponimia a dezvăluit lucruri noi, cu precădere în Transilvania. În această privință, există numeroase studii publicate în limba franceză.

Mai ciudate sînt expresiile care apar în articolul *Hongrois*, unde se afirmă, că în secolul 14 ungurii „au primit în mare număr oaspeți străini, germani, români, slavi și le-au acordat pămînt; o politică de colonizare cu „germani,

sirbi, români” fiind practică, în secolul 18, de către habsburgi. În aceste condiții, numărul românilor a tot crescut și, în 1920, Ungaria a trebuit să semneze tratatul de la Trianon” care i-a răpit două treimi din teritoriu”; dar, se arată pe același ton de poveste melancolică, regimul Horthy „a reușit să recupereze, din 1938 pînă în 1941, anume teritorii pierdute în 1920” (p. 378).

Dicționarul coordonat de Abel și Yvonne-Delphée Miroglio nu este „un dicționar cu obiective politice”, fapt demonstrat de afirmațiile nete din introducere și de majoritatea articolelor din lucrare. De aceea, doar sub veșmintul unor expresii salonarde s-au putut strecura, în carte, grave erori de istorie politică și culturală. Numai formula în genul prețioaselor lui Molière „a primi ca oaspeți” grupuri de oameni veniți din alte părți a putut ascunde o realitate istorică. Autorul nu ne spune pe cine au găsit pe teritoriul din Transilvania „ungurii originari din Ural” care „au venit să se instaleze în Ungaria către 896 sub conducerea șefului lor Arpad” (p. 377). După limbaj, autorul nu este istoric, dar face istorie, așa cum poate face cineva critică muzicală pentru că a auzit de două ori în viață *Eine kleine Nachtmusik*. Românii care nu au fost în Transilvania mai înainte de secolul XIII și care nu se aflau, precît se pare, nici prin alte părți, dar care au fost chemați, apoi, „ca oaspeți”, așa cum inviți pe cineva la *five o'clock*; drama unui stat care pierde două treimi dintr-un teritoriu care, de fapt, fusese sub controlul unui Imperiu multinațional; meritele unui regim care redresează țara și recuperează parte din teritorii, în 1938—1941, dar fără să se spună că recuperarea a fost făcută cu forța de către un regim fascist, sprijinit, din umbră de către Wehrmachtul nazist — iată elementele ce brodează povestirea siropoasă privind partea istorică a articolului. Autorul nu a auzit de „volevozii români din Transilvania — Gelu, Menumorut și Glad” (citați la p. 740); nu a aflat de descoperirile arheologice de la Streisengeorgiu și din alte locuri, nu a studiat toponimia și nici așezările satelor românești din Transilvania, nu cunoaște realitățile demografice din Oradea, Arad și alte orașe, dezinformînd cititorii acestui dicționar prin datele inexacte presărate în expunerea sa. La pagina 383, autorul afirmă că ungurii se află nu numai în centrul și sud-estul Transilvaniei, ci și la Timișoara, în Bucovina și la București. Evident, așa cum românii se află la Budapesta; iar în lunile de vară, numărul ungurilor din București crește, așa cum crește numărul românilor de la Budapesta, datorită turismului. Numai că în secolul XIV nu se făcea turism! Fabulații apar și în alte locuri din articol, ca acolo unde este descrisă ostilitatea ungurilor față de austrieci. Este schițat, astfel, un portret deformat și

incomplet al poporului vecin nouă. Într-o vitoare ediție a dicționarului va trebui să se vorbească despre marile virtuți ale poporului vecin, despre luptele comune purtate de români și unguri împotriva asuprii și a intrigilor imperiale, despre marile prietenii, ca cea dintre Ady și Goga, care au dat expresia unor idealuri colective. În locul unei istorii deformate, pe placul unor cercuri care întrețin prejudecățile, imaginile ostile, atitudinile dușmănoase, este de dorit să apară o istorie a realităților și a imaginilor care apropie popoarele.

Lucrarea și-a propus să pună în lumină imagini mentale și să prezinte un stadiu atins de cunoștințe, despre „ceea ce credem că știm”, spun coordonatorii cu modestia omului de știință în introducere. Evident că imaginile generoase pot sluji mai bine înțelegerii reciproce decât cele deformate sau meschine. Dar un pas înainte ni se pare că trebuie făcut în tot acest domeniu al psihologiei popoarelor. Și anume beneficiind de progresele înregistrate de istoria mentalităților care poate da prețioase sugestii psihologiei popoarelor sub un dublu aspect: oferind un teritoriu ferm afirmațiilor și reliefind mai puternic relația dintre structurile mentale care hrănesc calitățile originale ale fiecărui popor și impulsurile puternice date de noile reprezentări colective (cum ar fi, de pildă, imaginea vecinului care nu mai este alimentată de revendicări șovine!). În prima privință, am aminti de cele trei categorii de documente despre care vorbesc, încă din 1941, Lucien Fabvre, atunci când ridică problema reconstituirii vieții afective din societăți aparținând trecutului: el vorbea de documente morale, artistice, literare. Ne-am permis să afirmăm, atunci când am vorbit despre reconstituirea mentalității românești, că trebuie luate în considerare operele orale, cultura scrisă, limbajul figurativ. Pentru a clarifica „bipolaritatea” despre care vorbește autorul articolului despre români, ni se pare că mai important este, într-un dicționar, ca cel de față, să fie analizate atitudini și reprezentări din opere orale, scrise sau figurative, decât să se afirme, pur și simplu, că sufletul român se exprimă în opera lui Eminescu. În ce mod? va întreba străinul, cititor al lucrării. Este un

răspuns care, deschizându-se spre domeniile vieții culturale, îngăduie cunoașterea istoriei, a devenirii în timp, a permanențelor și a achizițiilor. În a doua privință, este strict necesar de a fixa jaloane în prezentarea istorică pentru a marca epoci de transformări capabile să arate de unde vin și cine sînt astăzi popoarele analizate. Unul dintre cele mai instructive studii, în această privință, este acela referitor la imaginea despre sine a românului, care se prezenta ca român, pe la 1550, lui Anton Verancsics, ajuns mai târziu vicerege al Ungariei; apărea cu același nume în opera Stolnicului Constantin Cantacuzino și ajungea la ideea unității de neam cu mult înainte ca unirea politică, mereu împiedicată de puternice forțe externe, să se poată realiza. (Afirmația autorului articolului despre „români” că numele de români și România apar în a doua jumătate a secolului XIX (p. 589) se impune a fi abandonată și reformulată în lumina cercetărilor din ultimii ani datorate lui Ștefan Ștefănescu, Adolf Armbruster, Eugen Stănescu, Vasile Arvinte și mulți alții). Iar imaginea despre sine se reflectă și în lunga discuție despre „specificul național”, discuție parțial recapitulată de profesorul Klaus Heitmann într-un documentat articol apărut în *Südost-Forschungen* în 1970.

Așadar, sînt aspecte și probleme — referitoare la registrul de surse, la relația structură/climat de epocă — care trebuie luate în considerare în ansamblu, pentru ca expunerea să fie deplin convingătoare, așa cum altele, precum și discuția despre specific național, se impun analizei celui preocupat de cîte un singur popor. Și aceasta pentru a îndeplini dezideratul coordonatorilor acestei sinteze ca noi studii să ducă mai departe investigarea realităților trăite. Lucien Fabvre, pentru a reveni la el în încheiere, s-a ocupat magistral de apariția conceptului de civilizație, surprinzînd faptul că „civilizații” a intrat în scris după „civilizație”. Astăzi știm cu toții că civilizația europeană nu poate fi reconstituită în ansamblul ei, dacă nu vor fi puse în lumină trăsăturile majore ale tuturor civilizațiilor care o alcătuiesc.

Alexandru Dușa

Institutul de studii est-europene

Social Structure and Change. Finland and Poland. Comparative Perspective, Edited by Erik Allard and Wladzimirz Wesolowski, Warszawa, Polish Scientific Publishers, 1978

Activitatea de elaborare a volumului pe care-l vom prezenta a început după desfășurarea simpozionului polono-finlandez, orga-

nizat la Vuoranta (îngă Helsinki) în noiembrie 1976, în cadrul căruia grupurile naționale de sociologi, reprezentînd variate domenii de

studiu, au trecut în revistă schimbările sociale din Finlanda și Polonia și au stabilit un proiect al activității comune, conform căruia fiecare capitol urma să fie pregătit în comun de perechi sau echipe de cercetători din ambele țări. La următoarea reuniune științifică, desfășurată la Sopot (iunie 1977), au fost prezentate și dezbătute cele 12 capitole ale lucrării, care acoperă un larg evantai de aspecte sociale, înfățișând dinamica lor istorică și tendințele pe termen lung. Proiectul unei atare cercetări comparative s-a realizat cu sprijinul Academiei Finlandei și Academiei de Științe a Republicii Populare Polone, fiind apreciat de realizatori ca „o contribuție a comunităților sociologice la noul climat internațional simbolizat de Actul Final al Conferinței pentru Securitate și cooperare în Europa de la Helsinki”. Activitatea colectivă a oferit un cadru stimulator pentru „confruntarea abordărilor, pentru evaluarea critică a argumentelor și pentru o investigație riguroasă a indicatorilor diferitelor fenomene și procese” (p. 12).

Diversitatea aspectelor abordate au convers spre redarea cvasicompletă a realităților sociale din cele două țări, evidențiindu-se universalități și specificități istorice și sistemice. Reținem din acestea: industrializare și modernizare, sisteme politice, schimbări în structura socioeconomică și de clasă, modele de stratificare socială, căsătorie și familie, sisteme educaționale, dezvoltare regională, participare culturală și structură socială.

Analizând cum a evoluat Finlanda și Polonia, în planul dezvoltării industriale, Witold Morawski și Paavo Seppanen remarcă, printre altele, că Finlanda este o țară cu o economie de piață, capitalistă, în care rolul conducerii politice în economia generală este de o importanță secundară, iar procesele economice sînt mai mult sau mai puțin neplanificate, spontane. Ca țară socialistă, Polonia dezvoltă instituțiile politice ce constituie forța generatoare în procesul de inițiere și creare a condițiilor necesare dezvoltării societății, iar conducerea politică și planificarea constituie una dintre trăsăturile esențiale ale activității economice. Pe baza setului de indicatori utilizați, autorii au ajuns la concluzia că Finlanda și Polonia au urmărit scopuri similare în procesul de industrializare și modernizare a economiei: realizarea unui produs național mai înalt și satisfacerea necesităților societăților lor. Diferența principală între aceste sisteme rezidă nu în scopul formulat cvasiidentice — satisfacerea necesităților întregii populații —, ci în definirea lui concretă și în strategiile utilizate pentru atingerea acestuia, îndeosebi în luarea deciziei. Industrializarea Finlandei a fost un proces mai spontan și mai mult neplanificat. În Polonia, rolul politicii oficiale a fost de importanță decisivă; industrializarea, ca mij-

loc de înfăptuire a societății viitoare, a fost și este conturată prin decizii politice.

Studiul lui Erik Allardt și Jerzy J. Wiatr, privind fundamente, structuri și funcții ale sistemelor politice finlandez și polonez dezvăluie interdependența dintre structurile politice și realitatea socială în schimbare, modul în care structurile și funcțiile, în dezvoltare, ale sistemului social-politic reflectă și influențează schimbările în contextul social. În acest sens, sînt relevante aspectele concret-istorice ale celor două sisteme politice, rolul partidelor politice în viața socială a celor două țări, modalitățile de instituționalizare a reprezentării intereselor claselor și grupurilor sociale în cadrul respectivelor sisteme politice. Pe parcursul analizei autorii încearcă să elucideze unele probleme specifice abordării angajate, cum sînt: măsura în care diferențele ideologice și structurale explică rezultatele diferite pe plan social; realizarea unor funcții sociale identice prin instituții diferite.

Timo Toivonen și Stanisław Widerszpil analizează schimbările în structura socioeconomică și de clasă, punînd în evidență corelațiile dintre acestea și procesul de rapidă industrializare care are loc în ambele țări. Pentru ambele țări se remarcă creșterea absolută și relativă a lucrătorilor salariați, constituirea majorității populației active în economie din lucrători manuali și lucrători nemanuali („white collar workings”). După opinia autorilor, unul din elementele semnificative, pentru evoluțiile social-economice ale celor două țări, este modificarea ponderii populației active în sectorul terțiar. În legătură cu acest sector, se arată în studiu, există în ultimele decade o diferență importantă între cele două țări cu privire la creșterea categoriei *white collar workings*, și anume creșterea acesteia s-a datorat în cazul Finlandei ritmului mai rapid de angajare în sectorul terțiar, în cazul Poloniei dezvoltării tehnico-științifice. În același cadru de idei, pentru Polonia se remarcă o tendință de creștere a suprafețelor de teren cooperativizate ca și a procentului reprezentînd numărul de familii asociate în cooperative de producție. În Finlanda nu există o asemenea categorie socioeconomică — țaran asociat în cooperativa agricolă de producție.

Analizînd căsătorie și familie, prin prisma impactului industrializării, Jerzy Piotrowski și Veronica Stelte Meiskanen arată că, în cazul ambelor țări, cele mai importante consecințe sînt cele legate în special de angajarea femeilor căsătorite în sfera muncii, privatizarea și individualizarea familiei ca instituție. În perspectivă, arată autorii, problema ce se conturează în fața cercetătorilor specialiști este aceea a necesităților ce apar în familie în procesul realizării funcțiilor contemporane și a posibilelor răspunsuri societale,

adecvate pentru facilitarea armoniei dintre familie și societate, avînd în vedere că schimbările la nivel macrosocial nu produc automat schimbări de adaptare la nivelul familiilor individuale.

Investigația comparativă, din perspectivă globală, asupra societăților finlandeză și poloneză este adîncită, în studiul lui Krzysztof Ostrowski și Tapani Valkonen, prin evidențierea unor însemnate diferențe între zone geografice din interiorul fiecărei țări analizate. În cazul Finlandei, discrepanțele regionale privind dezvoltarea socioeconomică și densitatea populației, prezente încă înainte de industrializare, s-au datorat unor diferențe de climat, fertilitate a solului, condiții de comunicație, ulterior adăugîndu-se și alți factori: începutul industrializării în zona sudică, defrișarea și reasezarea în zonele din nordul și estul țării, nelocuite anterior ca urmare a cererii crescînde de forță de muncă pentru păduri. În Polonia, diferențele regionale au

fost determinate mai întîi de tradițiile istorice și distribuția resurselor naturale, condițiile geografice și climatice fiind de mică importanță. Eliminarea decalajelor în actualul stat polonez a constituit unul din avantajele dezvoltării planificate a țării. Așa cum arată autorii studiului, „în cazul ambelor țări, diferențele interne, determinate istoric, au fost atît de mari încît o dezvoltare regională echilibrată s-a impus ca scop conștient al politicilor guvernamentale respective” (p. 289).

În încheiere, este demn de remarcat că utila și diversă informație conținută în lucrarea prezentată, constituită ca atare pe baza unui susținut schimb reciproc de păreri între sociologii finlandezi și polonezi, reprezintă rodul unei interesante colaborări științifice între țări deosebite, ca sistem politic.

Maria Cernea
Academia „Ștefan Gheorghiu”

Boris Stavrov, *Burjoasnata sociologia v Bulgaria mejdu dvete svetovni vojni* (Sociologia burgheză în Bulgaria dintre cele două războaie mondiale), Sofia, Edit. Academiei de Științe Bulgare, 1979.

În ultimul timp, în țările socialiste a crescut interesul pentru studierea istoriei gândirii sociologice. Această preocupare apare ca un proces legic și necesar, determinat de avîntul culturii socialiste, de dezvoltarea fructuoasă și maturitatea științei sociologice în aceste țări.

Monografia sociologului bulgar Boris Stavrov, *Sociologia burgheză în Bulgaria dintre cele două războaie mondiale*, se înscrie pe linia unor preocupări ale cercetătorilor bulgari de valorificare a gândirii sociologice naționale, reprezentînd o încercare de redare teoretică și instituțională a gândirii sociologice burgheze bulgare în perioada interbelică. La intensificarea acestor preocupări au contribuit două momente esențiale: succesele obținute de sociologii bulgari în fundamentarea obiectului sociologiei ca o știință de sine-stătătoare și elucidarea (în mare parte) a momentului afirmării sociologiei ca știință în Bulgaria. Deși în jurul acestei probleme mai persistă încă discuții, un număr tot mai mare de oameni de știință bulgari (inclusiv autorul prezentei monografii) împărtășesc punctul de vedere după care sociologia ca știință apare și se dezvoltă în primele decenii după eliberarea de sub jugul otoman (1878)

și sfîrșitul secolului al XIX-lea. Ca știință, sociologia în Bulgaria este indisolubil legată de apariția concepției sociologice marxiste a lui D. Blagoev și a colaboratorilor săi. Sociologia burgheză apare și se dezvoltă în luptă cu sociologia marxistă.

Lucrarea se bazează pe o vastă documentare și o minuțioasă analiză a principalelor curente și școli sociologice burgheze în strînsă legătură cu condițiile social-economice ale perioadei. Punctul de pornire l-a constituit elaborarea unei concepții metodologice principale referitoare la procesul de dezvoltare a gândirii burgheze în Bulgaria.

Autorul pornește de la premisa, fundamentată științific, că istoria gândirii burgheze sociologice bulgare nu reprezintă o sumă mecanică de curente și autori, idei și concepții, ci un proces extrem de complex și contradictoriu, după o logică internă de dezvoltare. Pentru a surprinde întreaga complexitate a acestui proces, autorul își propune o schemă metodologică de cercetare, care, după părerea noastră, îmbină în mod fericit principiul social-politic, ideologic de analiză cu o abordare pe probleme și cronologică. Astfel, pornind de la ideea că sociologia reprezintă un element esențial al ideologiei burgheze, auto-

rul își începe analiza cu trei curenți principale ale sociologiei burgheze interbelice (burghezo-liberală, fascistă, burghezo-democratică), având în vedere rolul social și de clasă, structurat la rîndul său pe școli și autori reprezentativi, care au influențat în mod deosebit dezvoltarea științei sociologice în perioada respectivă.

Teoriile și concepțiile unor școli și autori au la bază o abordare pe probleme, un accent deosebit punîndu-se pe problemele teoretico-metodologice ale științei, aspectelor referitoare la sociologia generală, sociologia de ramură și pe categorii ca progres social, relații sociale, structură socială a societății etc. Abordarea pe probleme se împletește cu o tratare cronologică: la început, se tratează curențele burgheze cele mai reprezentative ale perioadei, urmînd curențele fasciste (nerezultative pentru sociologia interbelică și apărute mai tîrziu) și terminînd cu expunerea ideilor sociologului burghez democrat Mihailcev.

O asemenea schemă metodologică permite, în cadrul curenților sociologice de bază, efectuarea unei analize comparative fructuoase, pe baza unor categorii și principii sociologice generale, și urmărirea unor schimbări, evoluții în obiectul și formele teoriei sociologice. La succesul aplicării de către autor a acestei scheme metodologice de cercetare, în mod esențial a contribuit și faptul că în orientările teoretice ale bazei filozofice de cercetare (materialismul istoric) a intrat și nivelul contemporan al cunoașterii sociologice: ideea ontologică a sociologilor bulgari despre sistemul sociologic și structura societății; gruparea științei sociologice în metateorie, sociologie generală, sociologie de ramură; în teoretico-abstractă și empirico-concretă etc.

Lucrarea se structurează în patru mari capitole și începe prin a expune premisele sociale și atmosfera ideologică ale dezvoltării sociologiei în Bulgaria în perioada interbelică. Precizînd locul sociologiei burgheze bulgare în contextul științei sociologice universale, autorul ajunge la concluzia că sociologia burgheză în perioada interbelică reprezintă o „reflectare întîrziată a diferitelor sisteme ideologice, care și-au trăit traiul în apus” (p. 12), iar burghezia bulgară nu a creat teorii sociologice originale, deși a primit sprijin din partea statului burghez.

Un loc aparte este rezervat analizei procesului de instituționalizare a sociologiei bulgare în diferite forme, dar mai ales sub forma societăților sociologice. Astfel, în 1931, se constituie societatea științifică sociologică bulgară, promotorii și propagandiștii concepțiilor sociologice fiind mai ales profesori universitari, cercetători și oameni de știință.

În capitolul al doilea al lucrării sînt prezentate principalele școli și autori de orientare

burghezo-liberală: concepțiile sociologice ale lui H. Todorov, K. Kinkel, școala psihologică, sociologia teologică și cercetarea empirică, grupate mai mult sub aspectul funcțiilor sociale de clasă. Astfel, sociologia teologică se analizează în cadrul curentului burghezo-liberal al sociologiei, deoarece „după esența și rolul său de clasă, ea este un element al ideologiei burghezo-liberale și servește în mod obiectiv interesele de exploatare” (p. 124).

Școala psihologică în sociologia bulgară interbelică, influențată mai ales de freudism, apare ca o reflectare întîrziată a concepțiilor apusene, fără a lăsa urme trainice în cultura bulgară. Unii dintre reprezentanții acestei școli depășesc cadrul freudismului și aduc contribuții originale, deși limitate la studiul sociologiei artei, educației (M. Rusev, I. Lingorski).

Un loc important în capitol îl ocupă analiza concepțiilor sociologice a lui Kinkel-reprezentantul cel mai de seamă al curentului burghezo-liberal, care s-a ocupat mai ales de aspectele metateoretice ale cunoașterii sociologice. În esență, concepția lui Kinkel nu este freudistă, ci eclectică, pluralistă, cu unele elemente ale pozitivismului sociologic.

Referindu-se la cercetările empirice efectuate de sociologia burgheză, autorul monografiei subliniază că în Bulgaria, spre deosebire de majoritatea țărilor din Europa și din S.U.A., nu se formează un curent sociologic empiric, cercetările empirice din cadrul cunoașterii sociologice au fost subordonate unor scopuri practice, fiind concretizate în monografiile unor sate, studiul gospodăriilor agricole, cercetarea unor grupuri sociale și manifestări antisociale. Printre realizatorii acestor cercetări, autorul citează pe I. Mollov, H. Mocev, remarcînd contribuția lor la elaborarea unor aspecte metodologice ale cercetării empirice. Așa cum subliniază autorul, cercetările empirice efectuate în perioada interbelică reprezintă o bază bună pentru cercetări comparative.

Capitolul al treilea al lucrării este consacrat analizei sociologice critice a fascismului, care s-a dezvoltat în Bulgaria mai ales sub forma biorasismului și a pătruns în țară din Germania, în condițiile fascistizării vieții politice a țării. Caracteristica biorasismului bulgar este negarea importanței aspectelor teoretico-metodologice ale teoriei sociologice, precum și a cercetărilor empirice sociologice. În centrul atenției ei se află problemele națiunii și statului, ale războiului, tratate de pe pozițiile teoriei rasiale și subordonate scopurilor politicii și ideologiei burgheze imperialiste. Autorul apreciază că biorasismul a avut influență și răspîndire extrem de limitată în Bulgaria, datorită ideologiei marxiste, rolului activ

al P.C.B., și mai ales al lui G. Dimitrov, precum și a unei părți din intelectualitatea nemarxistă burghezo-democrată care s-a ridicat ferm împotriva sociologiei rasiste.

Ultimul capitol al lucrării este consacrat analizei sociologiei burghezo-democrate, mai ales prin prisma concepțiilor sociologice a lui D. Mihalev, care sînt reprezentative pentru curentul burghezo-democrat în sociologia bulgară interbelică.

Autorul monografiei face distincție între concepțiile filozofice ale lui Mihalev, idealiste și reacționare în esență lor, și cele sociologice, unde Mihalev rămîne credincios faptelor realității sociale, pe care le analizează de pe pozițiile materialismului istoric sau se apropie de el (concepțiile sociologice privind societatea, structura socială a socie-

tății și lupta de clasă). Remarcînd limitele concepției sociologice a lui Mihalev, autorul subliniază aportul lui în combaterea teoriilor rasiste, în tratarea raporturilor dintre sociologie și biologie, dintre legitățile sociale și biologie, una din problemele esențiale ale sociologiei în care el s-a apropiat de pozițiile materialismului istoric (p. 192).

În ansamblu, monografia analizată aduce informații bogate și, deși nu este lipsită de unele inconsecvențe și limite, ne redă o imagine a sociologiei burgheze bulgare interbelice, contribuind astfel la cunoașterea reciprocă a moștenirii sociologice.

Tatiana Flerova

Centrul de cercetări sociologice

Qi Wen, *China a general survey*, Foreign Languages Press, Beijing,

1979

Interesul crescînd pe care-l suscită în rîndul sinologilor, dar și al numeroșilor cititori români, cărțile care prezintă diferite aspecte din R. P. Chineză relevă cursul ascendent al bunelor relații de colaborare multilaterală dintre partidele, popoarele și țările noastre.

Monografia *China: o privire generală*, de Qi Wen, abordează aspecte geografice, istorice, politice, economice și culturale care reflectă procesul deosebit de complex și dinamic prin care a trecut societatea chineză în cele trei decenii de la proclamarea Republicii Populare Chineze. Structura lucrării oglindește aspecte de geografie, istorie, politică, economie, cultură.

Pentru început, lucrarea ne familiarizează cu împărțirea teritorială și administrativă, cu principalele date topografice, cu informații asupra reliefului, climei, resurselor naturale și cu unele date despre populația Han și celelalte 56 de naționalități conlocuitoare. Urmează apoi o incursiune în istoria civilizației chineze, care datează de șase-sapte mii de ani, începînd cu istoria antică, continuînd cu istoria modernă (1840—1919) și ajungînd într-o primă fază a istoriei contemporane (1919—1949).

Capitolul II este dedicat analizei privind structura politică și statală și, în acest sens, autorul s-a oprit în mod deosebit asupra principalelor articole din Constituția R. P. Chineze adoptată în anul 1978. De asemenea, a avut în vedere componența și atribuțiile

principale care revin Adunării Naționale a Reprezentanților Populari, Consiliului de Stat al R. P. Chineze, Adunărilor populare locale și Guvernelor populare locale, Curților populare și Procuraturilor populare, organizațiilor de masă, Consiliului Consultativ al poporului chinez. Capitolul IV a fost dedicat agriculturii, industriei, mijloacelor de comunicație și transport, problemelor bancare și financiare, comerțului exterior. Procesul de învățămînt, dezvoltarea științei și tehnologiei în China, activitatea personalului medical, politica demografică, activitatea sportivă, creația literară și artistică, mijloacele de comunicație în masă din R. P. Chineză sînt examinate în capitolul V.

Lucrarea este însoțită de patru anexe, privind: 1. țările cu care R. P. Chineză a stabilit relații diplomatice; 2. sistemul de măsuri și greutate; 3. locurile care prezintă interes turistic; 4. distanțele parcurse cu trenul între principalele orașe chineze; 5. o cronologie a dinastiilor chineze.

Un interes deosebit îl prezintă în lucrarea scurtul istoric al activității P. C. Chinez și al celorlalte partide politice, precum și al organizațiilor de masă, evidențindu-se rolul conducător al P. C. Chinez care colaborează strîns cu ele. În acest sens se apreciază că R. P. Chineză acordă o mare atenție problemei ridicării calității conducerii, ca una din problemele urgente ce trebuie soluționate în

întreaga activitate economică și în construcția socialistă în ansamblu.

Importanța prefacerilor revoluționare din societatea chineză contemporană este scoasă în evidență chiar în Nota editurii: „Construirea socialismului într-o țară uriașă cum este China nu este o sarcină simplă. Era inevitabil ca noi să facem unele ocoluri care nu erau necesare pentru înaintarea noastră. În cei 30 de ani care au trecut ne-am atins multe țeluri; dar am avut și eșecuri, am realizat foarte mult însă mai avem multe lucruri de realizat”.

Într-o perioadă de zece ani — din 1966 pînă la 1976 —, China a suferit o dezmembrare și pagube mari datorită unor cauze interne. Altfel experiențele pozitive și negative ale trecutului sînt utile pentru rezolvarea mai competentă a sarcinilor construcției socialiste în China. Poporul chinez este angajat pînă la sfîrșitul secolului în construirea unui stat socialist puternic cu o agricultură, industrie, apărare națională, știință și tehnologie moderne. Pentru a înlăptui cele patru modernizări, China se bazează pe forțele proprii și pe valorificarea tuturor posibilităților sale, pe însușirea experienței înaintate din alte țări.

Datorită condițiilor specifice în dezvoltarea generală a economiei, R. P. Chineză se călăuzește după principiul: „Să luăm agricultura drept bază și industria ca factor conducător”. După proclamarea R. P. Chineze, poporul a trecut la reforma agrară și s-au luat o serie de măsuri politice și economice pentru sporirea producției agricole. În pofida faptului că producția agricolă a crescut, totuși producția pe locuitor în anul 1979 nu este cu mult mai mare față de 1949 din cauza creșterii populației. Principala sarcină în vederea redresării economiei R. P. Chineze, în viitorii trei ani constă în accelerarea dezvoltării agriculturii.

Înainte de anul 1949, industria a jucat un rol foarte mic în economia națională a Chinei. Ramurile industriale erau inegal dezvoltate și repartizate: industria ușoară, în special industria textilă și cea alimentară reprezenta 70% din valoarea globală a producției industriale, în timp ce industria grea și industria constructoare de mașini doar 1,7% din valoarea globală a producției industriale.

Planurile cincinale ale R. P. Chineze prevedeau și prevăd ca ramurile industriale să fie egal dezvoltate și repartizate pe întreg cuprinsul țării, unde industria națională și industriile locale să se dezvolte concomitent, iar întreprinderile de capacitate mare, mijlocie și mică să se dezvolte simultan, îmbinînd atît metodele moderne de producție, cît și pe cele tradiționale.

În ultimii ani, R. P. Chineză a construit o rețea largă de transport și comunicații, pentru a satisface cerințele din ce în ce mai mari ale agriculturii și industriei. Stabilirea unui raport cît mai just între construcția economică și cea culturală, precum și desfășurarea unei activități intense în domeniile învățămîntului, științei, culturii sînt extrem de importante în vederea modernizării socialiste a R. P. Chineze.

Astăzi, R. P. Chineză întreține relații comerciale cu 167 de țări și regiuni (conform datelor înregistrate în anul 1978), din care peste 80 sînt perfectate prin tratate sau acorduri comerciale. În anul 1978, R. P. Chineză a semnat un acord comercial pe termen lung cu Japonia și un alt acord pe timp de cinci ani cu Comunitatea Economică Europeană. „Acesta este începutul unei noi ere în comerțul exterior al Chinei, care face orice efort pentru a-l dezvolta în scopul de a promova schimburile economice și prietenia cu alte națiuni” (p. 166).

Concomitent cu mobilizarea forțelor pentru îndeplinirea sarcinilor construcției interne, R. P. Chineză desfășoară o politică externă activă, bazată pe dezvoltarea relațiilor cu toate țările, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza celor cinci principii enumerate.

Abordînd o vastă tematică, monografia reușește să ne contureze o imagine despre trecutul, prezentul și viitorul Chinei, ajutînd la o mai cuprinzătoare cunoaștere de către cititor a problemelor de ordin politic, economic, social și cultural pe care le ridică construirea socialismului în R. P. Chineză.

Avînd o documentație amplă și o informație științifică la zi, lucrarea ilustrează modalitățile originale ale construirii socialismului în R. P. Chineză, aflată într-un proces continuu de afirmare și transformare.

Olga Roșca

Academia „Ștefan Gheorghiu”